

дисципліни : навч. посіб. для здобувачів освітньої програми «Промисловий маркетинг» спеціальності 075 «Маркетинг» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 114 с

4. Смерічевський С. Ф., Петропавловська С. Є., Радченко О. А. Бренд-менеджмент: навч. посібник. К.: НАУ, 2019. 156 с.

5. Москаленко В. О. Лідерство та репутація: конспект лекцій для здобувачів освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування» денної та заочної форм навчання. К.: НУХТ, 2020. 70 с.

6. Завербний А.С., Ломага Ю.Р. Проблеми та перспективи формування репутаційного менеджменту українськими підприємствами і організаціями з метою їх підвищення їх конкуренції. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. С. 27–31.

7. Дуброва О.С. Ділова репутація підприємства: практичні аспекти управління. *Економіка та держава*. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2009/13.pdf.

ФІНАНСОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Горин В. П.

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнський національний університет

Сучасний етап існування України характеризується безпрецедентними викликами, які постають перед економічною системою і суспільством у зв'язку з російською агресією. Особливої уваги в цей період потребують питання енергетичної безпеки країни. Об'єкти енергетики відіграють провідну роль у забезпеченні стійкого функціонування економіки, а тому належать до головних цілей ракетних атак з боку росії. Вона у такий спосіб намагається спровокувати енергетичну кризу, позбавити економіку України одного з головних ресурсів виробництва, завдати їй максимальних збитків. Ситуацію ускладнює стагнація власного видобутку енергоресурсів та високі енерговитрати у різних секторах національної економіки, зокрема у соціальній сфері, житлово-комунальному господарстві тощо. Оскільки в період продовження війни та постійних ракетних атак розглядати перспективи різкого нарощування виробництва енергоресурсів у традиційному сегменті

енергетичної галузі малоімовірно, головний акцент у забезпеченні енергетичної безпеки країни необхідно ставити на розвиткові альтернативного сегменту енергетики, а також зменшенні енергоспоживання, підвищенні енергоефективності усіх секторів національної економіки.

Повномасштабна війна росії проти нашої країни спричинила катастрофічні наслідки для енергетичної галузі України, призвела до втрати значної частини основних виробничих фондів, розбалансування енергетичного ринку. Оцінки профільного міністерства засвідчують, що внаслідок масованих ракетних атак робочі потужності вітчизняної теплової енергетики станом на середину 2023 року скоротились на 78%, атомної генерації – на 44%, вітрових електроустановок – на 75%, сонячних – на 20% та ін. [5]. Чергові акти економічного тероризму з боку росії тільки поглиблюють кризову ситуацію. Лише за одну ніч 22 березня 2024 року країна перетворилась з енергопрофіцитної в енергодефіцитну, адже було пошкоджено 3,0-3,5 ГВт потужності, дефіцит виробництва у системі сягнув до 2 ГВт, з максимальною потужністю імпорту в окремі години до 1,5 ГВт) [3]. Це призвело до утвердження в органах влади та експертному середовищі думки про необхідність впровадження концепції «москітної енергетики» та швидкого розвитку розподіленої генерації як найважливішого короткострокового завдання енергетичної політики країни.

У вирішенні цього завдання уряд головну увагу приділив зняттю правових бар'єрів для розвитку розподіленої генерації, зокрема щодо спрощення виходу на енергетичний ринок малих виробників електроенергії в частині отримання дозвільної документації, приєднання до мереж та ін. Проте складною є проблема створення стимулюючого фінансового середовища для забезпечення притоку фінансових ресурсів у сферу розподіленої енергетики. Для прикладу, специфіка виробництва електроенергії у сегменті ВДЕ вимагає розвитку балансуєчих потужностей та систем накопичення енергії, що зараховують до допоміжних послуг ринку відновлювальної енергетики. Між тим, у балансуєчому сегменті енергетичного ринку спостерігається поступальне накопичення боргів, що має в своїй основі невизначеність питання щодо відключення споживачів, які мають заборгованість за електроенергію. Іншим питанням є нерішучість уряду щодо приведення цін на електроенергію до об'єктивних розмірів через побоювання викликати спротив з боку суспільства, звиклого до популізму. Це дезорганізує інвесторів в об'єкти ВДЕ, які не можуть оцінити реальні терміни окупності інвестицій. Вирішення проблем об'єктивізації тарифів на електроенергію та безумовного погашення споживачами боргів за неї стане значним кроком до стимулювання розвитку розподіленої генерації.

Іншим питанням економічного характеру, що стримує розвиток сегменту ВДЕ є слабкість фінансових стимулів для інвесторів. Ще на початку 2024 року у розвитку енергетичної галузі уряд основний акцент робив на збільшення ролі атомної енергетики через побудову нових реакторів на

крупних АЕС, а також спорудження малих атомних енергоблоків. Такий підхід до вирішення проблеми дефіциту енергетичних потужностей свідчить про інерційність планів уряду щодо розвитку енергетичного сектору України, які багато в чому зберігають ознаки довоєнного періоду.

Висока вартість та значні терміни побудови атомних енергоблоків, а також відсутність гарантії того, що росія не буде атакувати об'єкти атомної енергетики на фоні перспективи енергетичного колапсу в Україні в осінньо-зимовий період через нестачу енергетичних потужностей вимагають термінової реалізації низки важливих кроків щодо впровадження фінансових стимулів для прискореного розвитку розподіленої енергетики. Необхідним, на наш погляд, є: впровадження режиму максимального податкового сприяння для об'єктів та обладнання, які застосовується у сфері розподіленої генерації; спрощення митних процедур при імпорті енергетичного обладнання і товарів енергетики; вирішення проблеми доступу виробників сегменту ВДЕ до дешевих фінансових ресурсів. Зокрема, слід передбачити додаткові стимули для бізнесу, який інвестує у розподілену генерацію в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%».

Поряд із диверсифікацією енергетичної галузі відповідно до ідей концепції «москітної енергетики», іншим вектором забезпечення національної безпеки в Україні має стати проведення ефективної політики енергозбереження, створення стимулів для ощадливого споживання енергоресурсів як у публічному секторі, так і в житлово-комунальному господарстві чи населенням. Предметні наукові дослідження засвідчують, що енергетичні втрати від неефективного споживання енергоресурсів сягають колосальних розмірів [4, с. 9]. Тільки зменшення втрат природного газу може відкрити перспективу повної відмови від імпорту цього ресурсу й самозабезпечення країни, а скорочення споживання електроенергії у житловому секторі в умовах її жорсткого дефіциту винятково важливе з погляду збереження цілісності енергосистеми.

У фінансовій науці обґрунтовано значний спектр фінансових інструментів для стимулювання процесів енергоефективності, які отримали впровадження на практиці. В Україні провідну роль серед таких інструментів відіграють кредити на реалізацію заходів з енергоефективності та енергозбереження. Найбільшого розмаху отримала урядова програма «Теплі кредити», що давала можливість отримати відшкодування витрат на залучення й погашення позик на проведення енергоефективних заходів в розмірі від 20% до 70% бюджету проекту (залежно від глибини енергомодернізації та економії споживання енергоресурсів). Подібні засади надання фінансової підтримки покладені в основу програми часткового відшкодування витрат ОСББ на заходи з енергозбереження «Енергодім». Проте, важливим бар'єром для перетворення цих програм у дієвий механізм вирішення проблеми енергомодернізації в Україні стала непослідовність позиції держави щодо спрямування бюджетних ресурсів на їх реалізацію. Невідповідність обсягів

бюджетного фінансування заявленим за програмою, неритмічність їх виділення з бюджету ставили під сумнів можливість належного виконання учасниками програм своїх зобов'язань перед банківськими установами та знижували інтерес до них з боку населення. Більш того, з початком повномасштабної війни в Україні ці загальнодержавні програми призупинені, а їхнє фінансування зведене до мінімуму. На сьогодні у напрямку вирішення проблеми енергоефективності функціонує лише Програма розвитку муніципальної інфраструктури України, яка надає можливість органам місцевого самоврядування залучати на крупні інвестиційні проекти енергозбереження кошти Європейського інвестиційного банку.

Враховуючи згортання державних та регіональних програм стимулювання енергоефективності, на сьогодні у цій сфері провідну роль відіграє комерційна компонента, представлена банківськими кредитами на енергоефективні заходи. Проте, масштаби такого кредитування вкрай обмежені, що пояснюється двома причинами: по-перше, зазвичай кредитування енергоефективних заходів вимагає власного фінансового внеску позичальника, що у випадку реалізації вартісних проектів є проблематичним; з іншого боку, високий рівень вартості кредитів на проекти енергоефективності, зумовлений не тільки значними ризиками, але й ресурсним «голодом» банків. Більшість власників депозитів в Україні зберігають свої кошти у банківських установах на рахунках до запитання або строком до 1 року, тоді як кредитування енергоефективних проектів має тривалий характер. Відтак при зростанні загальної ліквідності банки відчують нестачу ресурсів для довгострокового кредитування, в тому числі енергоефективних проектів. Вирішити цю проблему непросто, вона вимагає стабілізації ситуації в Україні та зниження системних ризиків.

Вагомі перспективи у питанні підвищення енергоефективності в Україні має розвиток ринку енергосервісних послуг. ЕСКО-фінансування – це механізм фінансування проектів енергоефективності, за яким приватний інвестор (ЕСКО-компанія) за власний рахунок здійснює енергомодернізацію об'єктів замовника, а окупність інвестицій та отримання прибутку інвестором забезпечується за рахунок досягнутої економії на платежах за споживання енергоресурсів. Тобто, навіть після досягнення реального зменшення витрат на оплату енергоресурсів споживач продовжує оплачувати їхню вартість за «старими» розцінками до того часу, поки ЕСКО-компанія не отримає обумовлену угодою суму відшкодування та прибутку. Після цього споживач може на власний розсуд розпоряджатись зекономленою частиною витрат на оплату енергоресурсів.

Ключовою перевагою енергосервісу є те, що він дає можливість залучити ресурси приватного сегменту економіки, кошти міжнародних інституцій до реалізації заходів енергоефективності у публічному сегменті економіки, тобто в галузях, які продукують суспільно важливі блага (соціальна сфера, житлово-комунальне господарство), що особливо актуально в умовах

війни, коли держава змушена концентрувати бюджетні ресурси на питаннях оборони від зовнішнього агресора. Значні перспективи у цьому контексті має реалізація проекту UNDP та GEF «Усунення бар'єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель в малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО», в рамках чого започатковано кілька крупних проектів енергомодернізації. Проте, при загальній ємності ринку енергосервісних послуг на рівні 8,5 млрд дол. США, обсяги укладених ЕСКО-контрактів не перевищують 2,0 млрд грн [1]. Це свідчить про практичну нереалізованість потенціалу ринку енергосервісу в Україні.

Серед причин гальмування розвитку ринку енергосервісу в Україні такі: високі інвестиційні ризики у зв'язку з реаліями воєнного часу; слабка мотивація керівництва у закладах бюджетної сфери приділяти увагу енергоефективності; значний період окупності ЕСКО-інвестицій через занижені тарифи на послуги; відсутні програми здешевлення кредитних ресурсів та фінансової підтримки для ЕСКО-компаній; нестача інвестиційних ресурсів (висока вартість кредитних ресурсів та відсутність довгострокового кредитування, висока вартість послуг факторингу); патерналістські очікування частини населення.

Проте сподівання на активізацію енергосервісу як механізму фінансування проектів енергоефективності в публічному секторі дають законодавчі новації 2023 року (спрощення методики визначення базового рівня споживання паливно-енергетичних ресурсів та житлово-комунальних послуг; скасування вимоги про погодження ОМС базового рівня споживання паливно-енергетичних ресурсів та житлово-комунальних послуг; можливість брати довгострокові зобов'язання за ЕСКО-послугами без погодження ОМС істотних умов договору; можливість укладення ЕСКО-контракту без застосування відкритих торгів). Вони покликані підвищити інтерес бізнесу до вкладання коштів у проекти енергоефективності, стимулювати реалізацію проектів із більш глибоким рівнем модернізації та показниками економії енергоресурсів. За оцінками експертів [2], повноцінна реалізація положень цих змін дає підстави сподіватися кількаразового зростання обсягів укладених ЕСКО-контрактів, що сприятиме не лише збереженню спроможності енергосистеми функціонувати у складний для країни період, але й зміцненню енергетичної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Аналіз ефективності пілотних проектів ЕСКО у містах-партнерах. Успішний досвід впровадження енергосервісних договорів. Сайт Проекту UNDP та Глобального екологічного фонду (GEF) «Усунення бар'єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель в малих та середніх містах України шляхом застосування механізму

- ЕСКО». URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-12/performance-assesment-esco-projects-ukr_0.pdf
2. Бігун Н. Основні зміни в закупівлях енергосервісу та як залучити позабюджетні інвестиції втричі швидше. Радник у сфері публічних закупівель. URL: <https://radnuk.com.ua/voienyj-stan/enerhoservis-iak-zaluchyty-pozabiudzhethni-investytsii-vtrychi-shvydshe/>
 3. Домбровський О. Як запустити розподілену генерацію в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/04/11/712293/>
 4. Звіт «Механізм фінансування заходів енергоефективності в Україні» / Сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/Mehanizmi-finansuvannya-zahodiv-energoefektivnosti-v-Ukrai--ni.pdf>.
 5. Міненерго оцінює втрати потужностей ТЕС у 78%, атомної генерації – у 44%. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/minenerho-otsiniuie-vtraty-potuzhnostei-tes-u-78-atomnoi-heneratsii-u-44>

АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНИХ ВИКЛИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ ЗІ СТЕЙКГОЛДЕРАМИ

Едіта ГРАБАР,
кандидат педагогічних наук,
директор Закарпатського
навчально-наукового інституту ЗУНУ,
м. Свалява

Крістіан-Андрій Івашко

Проблема удосконалення комунікативної взаємодії організації публічної сфери зі стейкхолдерами є надзвичайно актуальною у сучасному світі. Зі зростанням рівня складності суспільних викликів, ролі цифрових технологій та посиленням конкуренції потреба у зміцненні комунікаційного процесу стає ще більш важливою. Адже сучасне суспільство стає дедалі більш інформованим і здатним висловлювати свої погляди, а стейкхолдери вимагають більшого впливу на прийняття рішень і більшої прозорості з боку організацій публічної сфери.

Останнім часом проблема комунікативної взаємодії організацій зі стейкхолдерами стала предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних